

Дело C-755/22

Преюдициално запитване

Дата на постъпване в Съда:

13 декември 2022 г.

Запитваща юрисдикция:

Okresní soud Praha-západ

Дата на акта за преюдициално запитване:

1 август 2022 г.

Ищец:

Nárokuj s.r.o.

Ответник:

EC Financial Services, a.s.

[...]

ОПРЕДЕЛЕНИЕ

По посоченото по-долу дело Okresní soud Praha-západ (Районен съд Прага-Запад, Чехия) [...]

с ищец: **Nárokuj s.r.o.**, [...] със седалище [...] Весели над Моравоу [...]

и ответник: **EC Financial Services, a.s.**, [...] със седалище [...] Долни Брежани [...],

образувано по паричен иск за 35 000 чешки крони [CZK], ведно с акцесорните вземания,

определи, както следва:

[...] [национално производство]

На основание член 267 от Договора за функционирането на Европейския съюз Okresní soud Praha-západ (Районен съд Прага-Запад) отправя до Съда на Европейския съюз следния преюдициален въпрос:

Цели ли се с Директива 2008/48/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 април 2008 година относно договорите за потребителски кредити и за отмяна на Директива 87/102/ЕИО на Съвета налагането на санкция на кредитор, тъй като не е направил пълна оценка на кредитоспособността на потребителя, включително когато потребителят е погасил изцяло кредита и в хода на погасяването му не е повдигнал възражения срещу договора?

Мотиви:

Предмет на спора и релевантни обстоятелства

- 1 Предметът на спора е връщането на получена като неоснователно обогатяване сума в размер на 35 000 CZK [чешки крони], ведно със законната лихва за забава в размер на 8,5 % годишно за периода от 23 септември 2021 г. до деня на плащането. Ищецът придобива вземане от потребител, който е сключил договор за потребителски кредит с дружеството JET Money s.r.o. за 50 000 CZK. Преди сключването на договора потребителят представя лична карта и свидетелство за управление на МПС, фишове за заплати, потвърждаващи размера на трудовото възнаграждение за период от три месеца преди сключването на договора за кредит, потвърждение на размера на плащанията за комунални услуги, свързани с ползването на жилище, телевизия и интернет, също за период от три месеца преди сключването на договора за кредит, както и декларация за участие в общите разходи на домакинството; освен това в искането си за кредит той посочва, че няма други предходни задължения, че не е женен и живее в общо домакинство с баба си. След това потребителят погасява кредита, включително с аксесорните вземания, като погасената сума възлиза на 85 000 CZK. Сумата от 35 000 CZK, претендирана в исквата молба, представлява разликата между главницата на кредита и погасената сума. На 28 септември 2018 г. настъпва смяна на кредитора в резултат на прехвърляне на част от предприятието на настоящия ответник.
- 2 Страните не спорят нито относно сключването на договора за кредит, нито относно платената от потребителя сума. От фактическа гледна точка положението по същество е безспорно.
- 3 Страните спорят относно правната преценка. Според ищеца кредиторът не е изпълнил задълженията си, тъй като не е преценил в достатъчна степен кредитоспособността на потребителя, поради което договорът е недействителен. Оценката на кредитоспособността не е извършена с необходимото усърдие, тъй като кредиторът например не е проверил по надежден начин действителния размер на разходите. Според ищеца е логично, че потребителят не е могъл да претендира за недействителност на договора по време, когато не е имал възможност да се ползва от правна помощ, предоставена от адвокат. От своя страна ответникът посочва, че кредитоспособността е била оценена в достатъчна степен. Според него

защитата на потребителите дори не е приложима, тъй като разглежданото вземане вече не е собственост на потребител, а на търговско дружество.

- 4 Съдът уведомява страните, че обмисля да отнесе посочения по-горе въпрос до Съда на Европейския съюз, тъй като го счита за ключов за разрешаването на спора. Ищецът възразява срещу отправянето на преюдициалния въпрос, тъй като според него от решение на Městský soud v Praze (Градски съд Прага, Чехия) от 5 януари 2022 г. [...] — съгласно което защитата на потребителите има превантивна функция и функция за защита на общественения ред — е видно, че този въпрос вече е решен в националната съдебна практика. Ищецът се позова и на решение на Krajský soud v Praze (Окръжен съд Прага, Чехия) от 9 януари 2020 г., [...], според което оценката на кредитоспособността защитава потребителите срещу рискови заеми и срещу нарастващ дълг на домакинствата, като тази функция не губи значението си дори за вече погасени заеми. Всъщност последиците от рисков заем могат да се проявят едва след определен период от време.
- 5 Ответникът се съгласява с отправянето на преюдициалния въпрос, без да дава допълнителни обяснения.

II. Релевантно право на ЕС

- 6 Съгласно съображения 26—28 от Директива 2008/48/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 април 2008 година относно договорите за потребителски кредити и за отмяна на Директива 87/102/ЕИО на Съвета:
  - *[„(26)] Държавите членки следва да предприемат подходящи мерки за насърчаване на отговорното поведение на всички етапи от кредитното правоотношение, като вземат предвид специфичните особености на своя кредитен пазар. Тези мерки могат да включват например предоставяне на информация и образование на потребителите, включително предупреждения относно рисковете от просрочените плащания и свръхзадължеността. В условията на разрастващ се кредитен пазар е особено важно кредиторите да не кредитират по безотговорен начин или да не предоставят кредити без предварителна оценка на кредитоспособността, а държавите членки следва да упражняват необходимия надзор с цел избягване на такова поведение и следва да приложат необходимите средства за санкциониране на кредиторите в случаите, в които те процедират по този начин. Без да се засягат разпоредбите относно кредитния риск, които се съдържат в Директива 2006/48/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 14 юни 2006 г. за предприемането и осъществяването на дейност от кредитните институции, кредиторите следва да имат отговорността да проверяват кредитоспособността на всеки отделен потребител. За тази цел те могат да използват не само информацията, предоставена от потребителя при изготвянето на съответния договор за кредит, но също и информацията, придобита по време на продължителни търговски отношения. Властите на държавите членки могат да предоставят на кредиторите подходящи*

указания и насоки. Потребителите също така следва да действат благоразумно и да спазват договорните си задължения.

- [27] Освен предвидената преддоговорна информация, на потребителя може да е необходима допълнителна помощ, за да реши кой от предложените договори за кредит най-добре отговаря на неговите потребности и финансово положение. По тази причина държавите членки следва да гарантират, че кредиторите предоставят такава помощ във връзка с кредитните продукти, които те предлагат на потребителя. Ако е уместно, съответната преддоговорна информация, както и съществените характеристики на предложените продукти следва да се разяснят на потребителя чрез персонален подход, така че той може да разбере какво отражение могат да окажат върху икономическото му положение. Когато е приложимо, задължението за предоставяне на помощ следва да важи и за кредитните посредници. Държавите членки биха могли да определят кога и доколко да дават такива разяснения на потребителя предвид конкретните обстоятелства, при които се предлага кредитът, необходимостта от предоставяне на помощ на потребителя и естеството на отделните кредитни продукти.
  - [28] За да се оцени кредитният статус на потребителя, кредиторът следва също да направи справка в съответните бази данни; обхватът на тези справки може да варира в зависимост от правните и фактическите обстоятелства. С оглед предотвратяване на нарушаването на конкуренцията между кредиторите следва да се гарантира, че кредиторите имат достъп до частни или публични бази данни с информация за потребителите в държави членки, в които не са установени, при недискриминационни условия в сравнение с кредиторите в тези държави членки.[“]
- 7 Съгласно член 8, параграф 1 от Директива 2008/48/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 април 2008 година относно договорите за потребителски кредити и за отмяна на Директива 87/102/ЕИО на Съвета [„д]ържавите членки гарантират, че преди сключването на договора за кредит кредиторът оценява кредитоспособността на потребителя въз основа на достатъчно информация, получена, когато е уместно, от потребителя и, ако е необходимо, въз основа на справка в съответната база данни. Държавите членки, чието законодателство задължава кредиторите да направят оценка на кредитоспособността на потребителя въз основа на справка в съответната база данни, могат да запазят в сила това изискване [“].
- 8 Съгласно член 22, параграф 1 от Директива 2008/48/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 април 2008 година относно договорите за потребителски кредити и за отмяна на Директива 87/102/ЕИО на Съвета, „[д]околкото настоящата директива съдържа хармонизирани разпоредби,

държавите членки [не могат да запазват] или въвеждат разпоредби, различни от предвидените в настоящата директива[“].

- 9 Съгласно член 22, параграф 2 от Директива 2008/48/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 април 2008 година относно договорите за потребителски кредити и за отмяна на Директива 87/102/ЕИО на Съвета „[д]ържавите членки гарантират, че потребителите не могат да се откажат от правата, предоставени им с разпоредбите на националното законодателство, привеждащо в изпълнение или съответстващо на настоящата директива[“].
- 10 Съгласно член 23 от Директива 2008/48/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 април 2008 година относно договорите за потребителски кредити и за отмяна на Директива 87/102/ЕИО на Съвета [„д]ържавите членки установяват система от санкции за нарушаване на националните разпоредби, приети съгласно настоящата директива, и вземат всички необходими мерки за гарантирано прилагане на тези санкции. Предвидените санкции следва да бъдат ефективни, пропорционални и възпиращи[“].

III. Релевантно национално право

- 11 Съгласно член 86, параграф 1 от Zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru (Закон № 257/2016 за потребителския кредит), изменен, [„п]реду сключване на договор за потребителски кредит или изменение на произтичащите от такъв договор задължения, което се изразява в съществено увеличаване на общия размер на потребителския кредит, кредиторът извършва оценка на кредитоспособността на потребителя въз основа на необходима, достоверна, достатъчна и подходяща информация, получена от потребителя, а при необходимост — от база данни, позволяваща оценка на кредитоспособността на потребителя, или пък от други източници. Кредиторът предоставя потребителски кредит само ако резултатът от оценката на кредитоспособността на потребителя показва, че няма никакво основателно съмнение в способността на потребителя да погаси потребителския кредит[“].
- 12 Съгласно член 86, параграф 2 от Zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru (Закон № 257/2016 за потребителския кредит), изменен, [„п]ри оценката на кредитоспособността на потребителя кредиторът оценява по-специално способността на потребителя да погасява договорените периодични вноски по потребителския кредит въз основа на сравнение на приходите и разходите на потребителя и въз основа на начина, по който потребителят е погасявал предишните си задължения. При това кредиторът взема предвид стойността на имуществото, когато от договора за потребителски кредит следва, че потребителският кредит трябва да бъде погасен изцяло или частично с постъпленията от продажбата на имуществото на потребителя, а не с периодични вноски,

или ако финансовото положение на потребителя показва, че той е в състояние да погаси потребителския кредит, независимо от размера на приходите си["].

- 13 Съгласно член 87, параграф 1 от Zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru (Закон № 257/2016 за потребителския кредит), изменен, [„а]ко кредиторът е отпуснал на потребителя потребителски кредит в нарушение на член 86, параграф 1, второ изречение от този закон, договорът е недействителен. Съдът взема предвид недействителността дори без да се повдига възражение в това отношение. Потребителят е длъжен да върне главницата по потребителския кредит в срок, съответстващ на неговите възможности["].
- 14 Съгласно член 2054, параграф 1 от Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (Закон № 89/2012 — Граждански кодекс), изменен, наричан по-нататък „чешкият ГК“, [„п]лащането на лихвите се счита за признаване на дълга по отношение на сумата, върху която се начисляват лихвите["].
- 15 Съгласно член 2054, параграф 2 от чешкия ГК, [„а]ко длъжникът погаси дълга частично, това частично изпълнение води до признаване на остатъка от дълга, ако от обстоятелствата може да се заключи, че с изпълнението длъжникът е признал и остатъка от дълга["].
- 16 Съгласно член 574 от чешкия ГК [„п]равната сделка трябва да се счита за действителна, а не за недействителна["].
- 17 Съгласно член 580, параграф 1 от чешкия ГК [„н]едействителна е правна сделка, противоречаща на добрите нрави, както и правна сделка, противоречаща на закона, ако това се изисква от смисъла и целта на закона ["].

IV. Мотиви за отправяне на преюдициалното запитване

- 18 Според запитващата юрисдикция за разрешаването на спора трябва да се установи дали с Директива 2008/48/ЕО от 23 април 2008 г. се цели налагането на санкция на кредитор, тъй като не е направил пълна оценка на кредитоспособността на потребителя, включително когато потребителят е погасил изцяло кредита и в хода на погасяването му не е повдигнал възражения срещу договора.
- 19 Въпреки че според някои национални апелативни съдилища отговорът на горния въпрос е утвърдителен, запитващата юрисдикция счита, че разглежданият въпрос все още не е разрешен от Съда на Европейския съюз и че отговорът на този въпрос може да се основава и на противоположно тълкуване, основано на претегляне на интересите на двете страни по договора, като се отчете, че и потребителят носи отговорност за действията си.

- 20 Запитващата юрисдикция взема предвид също така принципа, че само Съдът на Европейския съюз е компетентен да тълкува правото на Съюза, както и принципа, че националната юрисдикция, дори да е първоинстанционна, има право да отправи въпрос пряко въз основа на член 267 от Договора за функционирането на Европейския съюз (предишен член 234 от Договора за създаване на Европейската общност), за да получи такова тълкуване.
- 21 От съображенията от Директивата (по-специално съображения 26—28) следва, че тя има за цел да защити потребителя от необмислено вземане на кредит, което би могло да доведе до невъзможност за погасяване на съответния дълг и евентуално дори до неплатежоспособност на потребителя.
- 22 Казано по-просто: целта на член 8 от Директивата е да се предотврати положение, при което потребителят се оказва изправен пред финансови затруднения във връзка с погасяването на кредита.
- 23 Ако потребителят погаси дълга изцяло, без да повдига каквито и да било възражения в хода на погасяването, не може да се твърди, че са налице вредни последици, срещу които Директивата защитава потребителите.
- 24 Задължението на кредитора да оцени кредитоспособността на потребителя не е основната цел на Директивата, а средство, чрез което трябва да се постигне целта.
- 25 Поради това възниква въпросът дали присъщата цел на Директивата е да бъдат налагани санкции на кредитора, когато кредитирането не е имало отрицателни последици или ако нищо не показва, че са налице вредни последици (съществува само хипотетичната възможност потребителят да стане неплатежоспособен в бъдеще; в случая такива твърдения не са направени, а още по-малко доказани). Освен това към момента вземането се претендира от търговско дружество.
- 26 Ако налагането на санкцията е допустимо и в разглеждания случай — тоест ако бъде обявен за недействителен договор, който е бил изпълнен без каквото и да е възражение — би следвало да се вземе предвид положението на други потребители, за които търговецът е извършил проверка за платежоспособност в съответствие с член 8 от Директивата (като надлежно е оценил активите и пасивите), но които впоследствие не са изпълнили своите договорни задължения. В такива случаи не може да се твърди, че основанието за недействителността на договора е нарушение на член 8 от Директивата, и потребителите носят отговорност за цялото задължение, включително за договорените акцесорни вземания, освен ако не е установено друго основание за недействителност на договора за кредит.
- 27 Въз основа на това запитващата юрисдикция стига до извода, че е налице неравенство между потребителите, тъй като при потребители, които са изпълнили договора без да възникнат отрицателните последици, срещу които Директивата цели да предостави защита, договорът ще бъде

недействителен (само защото търговецът не е изпълнил пълната процедура), докато при изпаднали в неплатежоспособност потребители, по отношение на които търговецът е извършил пълна оценка на платежоспособността съгласно член 8 от Директивата, не може да бъде установена недействителност на договора въз основа на нарушение на тази разпоредба.

- 28 Поради тази причина запитващата юрисдикция е убедена, че кредитоспособността не може да се оцени единствено въз основа на това, което търговецът иска от потребителя, при пренебрегване на други обстоятелства, а че следва да се вземе предвид как на практика се е развило цялото договорно правоотношение в контекста на защитната цел на Директивата.
- 29 Според запитващата юрисдикция поставеният въпрос следва да се разгледа и в светлината на общите правни принципи, които определят европейската правна култура през хилядолетията и които са оказали решаващо влияние върху възникването и развитието на договорното право на всяка държава — членка на Европейския съюз. На първо място, става въпрос за добросъвестност и правна сигурност, които трябва да служат и на двете страни по договора, независимо дали става въпрос за търговец или потребител, тъй като спазването на тези принципи е пряко свързано с доверието в правото.
- 30 Във връзка с това, ако кредиторът е сключил с потребител договор за кредит, който впоследствие е отпуснат от кредитора и надлежно погасен от потребителя, кредиторът може да вярва, че чрез извършването на плащането потребителят е погасил дълга по договора.
- 31 Дори и имплицитно (мълчаливо) извършеният правен акт предполага наличието на добросъвестност и правна сигурност на другата страна. В чешкото право този институт се съдържа в член 2054 от чешкия ГК, цитиран по-горе; това е институт, съществуващ в чешкото право отдавна (преди това член 407 от *Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník* (Закон № 513/1991 — Търговски кодекс), в сила от 1 януари 1992 г. до 31 декември 2013 г, както и член 97 от *Zákon č. 141/1951 Sb., občanský zákoník* (Закон № 141/1951 — Граждански кодекс) или пък член 1497 от *Zákon č. 946/1811 Sb., občanský zákoník* (ABGB) (Закон № 946/1811 — Общ граждански кодекс).
- 32 Посочените разпоредби придават значение на подразбиращия се правен акт — или се презумира, че задължението е признато, или че актът води до прекъсване на срока на давност и придобивната давност. С други думи: подразбиращите се действия са били и са пряко свързани с доверието на другата страна по правоотношението, освен ако въз основа на обстоятелствата може да се заключи, че лицето, извършващо действието, не е възнамерявало да създаде такова доверие.

- 33 Принцип на чешкото гражданско право е правните сделки да се считат за действителни, а не за недействителни, тъй като страните по частноправните сделки са свободни да създават свои собствени правни отношения и носят отговорност за тях; следователно частното право трябва да зачита смисъла на тази свобода и отговорност по отношение на дадена сделка и да търси начини за тълкуване, които позволяват сделката да остане в сила, а не да бъде подкопана.
- 34 Санкцията има смисъл, ако е налице нарушение на защитения интерес и когато тя е необходима за отстраняване на последиците от нарушението, евентуално за възпиране на извършителя от неправомерно поведение в бъдеще. Налагането на санкция само с превантивна цел, когато няма вредоносни последици, няма смисъл; това не е необходимо и противоречи на принципа на свободата [на частноправните отношения].
- 35 От Директивата не става ясно дали нейната цел е да наложи санкции на кредитора за неизпълнение на конкретно задължение, ако не настъпи хипотезата, за която Директивата е приета в действителност.
- 36 В практиката започват да се появяват случаи като настоящия (от кредитора се иска връщане на цялата лихва по заема след пълното му погасяване). Този въпрос все още не е разглеждан на равнището на Съюза и според запитващата юрисдикция е целесъобразно да бъде разгледан от Съда на Европейския съюз, за да се гарантира единно тълкуване.

[...] [национално производство]

Прага, 1 август 2022 г.

[...]